

Bendt Viinholt Nielsen: Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse. Rued Langgaard's Compositions. An Annotated Catalogue of Works. With an English Introduction. Odense Universitetsforlag. Odense 1991, 561 s., ill.

I 1953 så jeg for første gang Rued Langgaards manuskriptsamling i fru Constance Langgaards hjem i København. Hun havde da allerede længe beskæftiget sig med en systematisering, og hun havde også haft besøg af en magister fra Det kgl. Biblioteks musiksamling. Ikke uden bitterhed sagde fru Langgaard til mig, at man havde udtalt: „Der er vist ikke meget orden i Deres mands manuskripter“. Denne udtalelse viser tydeligt den foragt, man dengang udviste overfor den nylig afdøde komponist og hans værk. Jeg blev dog selv vidne til, at fru Langgaard fik ordnet en stor del af de færdige kompositioner på bedste måde; alligevel var der en stor samling af skitser og udkast, der ventede på en systematisk gennemgang. I 1956 afleverede fru Langgaard en værkfortegnelse, som hun selv havde udarbejdet, bl.a. på grundlag af personlige oplevelser og programmer, avismeddelelser og mundtlige udtalelser fra sin mand. Denne fortegnelse blev ikke trykt men kun udsendt til få interesserede og til Det kgl. Bibliotek. Undertegnede er så heldig at besidde denne første liste. Den er dog ikke altid lige korrekt, og meget mangler i den ret korte, kun otte sider omfattende, liste. Fru Langgaard fik derpå alt, hvad hun besad, overdraget til Det kgl. Bibliotek. Dér har den store samling ventet i årevis på en systematisk gennemgang og en grundig undersøgelse.

Efter femten års arbejde er det lykkedes Bendt Viinholt Nielsen at udarbejde en annoteret værkfortegnelse over Rued Langgaards værker. Det skal på én gang siges, at det omfattende arbejde, der her er præsteret, er det grundigste og mest dybtgående, der hidtil er begået om en dansk komponists værker. Vi savner således en lignende fortegnelse over Gades, Hartmanns og Nielsens musik. Når det gælder Langgaards 431 originalværker, store og små, er der for størstedelen tale om utrykte satser. Kun få kompositioner tryktes i komponistens levetid, og senere er det gået meget langsomt med publikationerne. Til gengæld er der kommet gang i pladeindspilningerne.

Bendt Viinholt Nielsen gør i forordet opmærksom på, at han har udeladt en tematisk incipit-fortegnelse, og han begrundet bl.a. dette med, at bogen derved ville være svulmet betydeligt op. Det kan diskuteres, om en incipit-oversigt burde have været med. Jeg mener principielt, at en så grundlæggende værkfortegnelse som den foreliggende burde have medtaget tematiske incipits. Det er dog det „normale“ ved en sådan værkfortegnelse, jfr. Peter Ryoms Vivaldi-fortegnelse, der er blevet grundlæggende for Vivaldi-forskningen verden over. Men på den anden side vil jeg også gerne medgive, at i tilfældet Langgaard er en tematisk fortegnelse vanskelig grundet den meget diffuse tilstand, som en række værker befinder sig i og tillige de mange varianter af selvsamme værk. I nogle tilfælde skulle der således have været 5-6 incipits for hver enkelt sats. Bendt Viinholt Nielsen disponerer sit stof særdeles omhyggeligt og systematisk. I sin opstilling skelner han mellem originalkompositioner og bearbejdelser. Det skal be-

mærkes, at bearbejdelser af gængse liturgiske korsvar og nogle harmoniseringer af koraler er udeladt. Netop hvad harmoniseringer af salmemelodier angår, er kun „de kvantitativt mest bearbejdede melodier optaget“ (s. 71). Bortset fra, at fremstillingen er lidt uklar, mener jeg, at alt burde have været medtaget i oversigten. Det havde næppe forøget omfanget af bogen synderligt meget. Det kunne være interessant netop at få en samlet oversigt over korallharmoniseringer med henblik på en udgivelse. Dette ville være med til at kaste lys over Langgaards forhold til koralen som brugsgenstand i kirken og samtidig hans forhold til den af ham forhadte „Laubianisme“.

Bendt Viinholt Nielsen har gjort et enormt arbejde for at organisere det omfangsrige materiale på Det kgl. Bibliotek. Dette gælder ikke mindst de talrige skitser og udkast. Det er klart, at en sådan tilbundsgående sortering og ordning er baggrunden for fremtidige studier af Langgaards kompositioner og tillige for fremtidige opførelser.

Indledningsvis bringes en biografisk oversigt over Langgaard fulgt op af få men velvalgte illustrationer. Derpå følger *Indledning 2: Om kilderne*, hvor forfatteren skelner mellem primære og sekundære kilder i to store afsnit, s. 29-70. I *Indledning 3* behandles bl.a. uropførelser. Disse omtales omhyggeligt med data og årstal ved hvert værk. Et lille afsnit om referencer viser forfatterens omhu og store kendskab til musikken. Han benytter sig af følgende tegn, lånt fra John Kirkpatrick's Ives-fortegnelse: <: senere anvendt; >: tidligere anvendt; =: identisk med. En engelsk indledning samt en ordliste (dansk/engelsk) afrunder den 107 sider omfattende introduktion. Så følger selve kataloget. Her forsøger forfatteren at opstille værkerne kronologisk, og det i sig selv er en bedrift. Der nummereres fra 1 til 431, således at originalkompositionerne får hver sit nummer. I et omfattende noteapparat kommenteres enkeltheder som tekstforfatter eller tekstforlæg, kilder til symboler etc. Som eksempel på, hvor omfangsrige oplysninger og noter til ét værk kan være, skal nævnes operaen *Antikrist*, hvor oplysningerne spænder over tre tættrykte sider, og noget lignende gælder orgelværket *Messis*, som Bendt Viinholt Nielsen af oversigtsmæssige grunde har opdelt i fire underdele, nr. 228a-228d.

Et særligt forhold ved Langgaards kompositioner er de hyppige titelskift. Dette søges også belyst, og der henvises til, at Langgaard selv, måske tilfældigt, måske efter en indskydelse, ændrede og satte helt andre titler over et værk. I *Appendiks 1* og *2* kommer forfatteren ind på dels udeladte, dels uverificerede titler. *Appendiks 3* er en registrant over Rued Langgaard-samlingen på Det kgl. Bibliotek, og der skelnes mellem autografer og afskrifter. Problemet er her, at flere satser kun er blevet overleveret i afskrift af fru Constance Langgaard. *Appendiks 4* er en omfattende bibliografi dels med artikler og indlæg af Langgaard selv og dels med litteratur om ham. Det drejer sig bl.a. om dagbladsartikler og kronikker, der går helt tilbage til 1905. Man undres meget over, at den fortegnelse kun rækker over godt og vel fem tospaltede sider. I denne oversigt burde nok have været nævnt de kommentarer, der findes på de nye LP- og CD-indspilninger. Dér gives også nogle gode oplysninger om de pågældende værker, bl.a.

af Bendt Viinholt Nielsen selv på Kontra-kvartetens indspilning af strygekvartetterne. Endelig er *Appendiks 5* en diskografi, ialt 22 LP'er og 6 CD'er.

Med denne bog er der foreløbig sat Rued Langgaard et værdigt, videnskabeligt monument, der er et fint redskab for en dybdeborende forskning i komponistens stil og teknik. Måtte denne værkfortegnelse snart blive fulgt op af publikationer af værker, der bl.a. er indspillet.

Til brug for en større udbredelse af Langgaards musik ville en sammenfattende og sammentrængt udgave af den foreliggende fortegnelse nok være på sin plads. Jeg har ovenfor peget på Peter Ryoms Vivaldi-fortegnelse. Denne foreligger i en lille udgave. Bendt Viinholt Nielsen har selv i 1984 udarbejdet en kort liste hos Dansk Musik Informations Center. Denne er dog langt fra udtømmende, og kan således ikke fungere som en sammenfattende udgave. Det systematiske værkregister, s. 491-509, bringer en overskuelig oversigt dog uden årstal og oplysninger om opførelser og om kilder, trykte eller utrykte. Et kompromis mellem denne liste og den store værkfortegnelse kunne for mig at se blive til en let håndterlig håndbog for de, der ønsker en foreløbig orientering om Langgaards musik. Dette skal på ingen måde misforstås som en kritik af det store og omfattende arbejde. Som tidligere nævnt var det en sådan kompositionsfortegnelse og beskrivelse af værker, man kunne ønske blev udarbejdet for de førende danske komponister i forrige og dette århundrede.

Bengt Johnsson

Catalogue of the Rischel and Birket-Smith Collection of Guitar Music in The Royal Library of Copenhagen. Compiled by Jytte Torpp Larsson, edited by Peter Danner. Editions Orphée. Columbus, Ohio 1989. 263 s.

I efteråret 1989 udkom kataloget over Rischel og Birket-Smith's samling, og det var en stor begivenhed for dem, der er interesseret i 1800-tals-guitaren og dens repertoire. Som guitarist har jeg kendt Rischel og Birket-Smith's samling før kataloget udkom og har brugt en del noder derfra bl.a. ved indspilningen af en plade med italiensk musik for fløjte og guitar fra første halvdel af 1800-tallet. I anledning af katalogets udgivelse var jeg med til at arrangere en lille koncert-række på Det kgl. Bibliotek.

Rischel og Birket-Smith's samling på Det kgl. Bibliotek er et enestående materiale, der indeholder en stor mængde solo- og kammermusik fra den seksstrengede guitars første guldalder, i begyndelsen af 1800-tallet. Instrumentet udviklede sig i slutningen af 1700-tallet fra barokguitaren med fem dobbelte strenge til den wienerklassiske guitar med seks enkelte. Guitaren blev meget populær i hele Europa, sikkert også på grund af den simple og billige konstruktion, og der